ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 11, Nisan 2015, s. 282-292
Tevfik Fikret Özel Sayısı

Maksut YİĞİTBAŞ[1]

BİR ŞAİRİN ESTETİK ELEŞTİRİLERİ: TEVFİK FİKRET'İN DİL ve EDEBİYAT YAZILARI

Özet

Tevfik Fikret, Türk edebiyatında genellikle Sis, Yağmur, Han-ı Yağma, Tarih-Kadim veya Rübab-ı Şikeste'nin şairi olarak bilinir. Oysa şiir yazan biri olarak birçok şair gibi onun da edebiyat üzerine görüş ve değerlendirme niteliğinde eleştirel yazıları vardır.

Prof. Dr. İsmail Parlatır'ın düzenlediği Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları, Fikret'in 1896'dan 1911'e değin yayımladığı eleştirel ve değini yazılarıyla mektupları kapsamaktadır. Çoğu Musahebe-i Edebiyye ve Hafta-i Edebî olarak adlandırılan bu yazılarda şairin şiir, şiir ve edebiyat dili, vezin ve Servet-i Fünûn edebiyatı başlıca konulardır. Şiirlerinde olduğu gibi eleştiri ve değerlendirme içeren bu yazıları Tevfik Fikret ressam-şair kimliğiyle kaleme alır. Okuyucusuna keyif duyacağı bir estetik boyutlu, öznel eleştiri örnekleri sunar. Bu makalede Fikret'in şair kimliğinden daha çok bir edebiyat eleştirmenliği ve kısmen Hocası Recaizade Mahmut Ekrem'i anımsatan bir teorisyen kimliği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Fikret, estetizm, eleştiri, şiir.

A POET AESTHETIC CRITICISM: LANGUAGE and LITERATURE ARTICLES of TEVFİK FİKRET

Abstract

Tevfik Fikret is known in Turkish literature as a poet of Sis, Yağmur, Han-ı Yağma, Tarih- Kadim or Rübab-ı Şikeste. However, he also had a poem critical writings, such as the nature of opinions and evaluations by many poets as one on literature.

Prof. Dr. İsmail Parlatır has organized Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları. In these texts, poetry and literature, language, rhythm and Servet-i Fünun are the main issues. Tevfik Fikret is painter-poet. Recaizade Mahmut Ekrem was Tevfik Fikret's

[1] Yrd. Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, maksut@ahievran.edu.tr

teacher and Ekrem affected his criticism and evaluation. Tevfik Fikret offered to readers examples of aesthetic and subjective criticism. In this article will be discussed on his Literary criticism.

Keywords: Tevfik Fikret, aestheticism, criticism, poetry.

Bir Şairin Estetik Eleştirileri: Tevfik Fikret'in Dil ve Edebiyat Yazıları

"Fikret canlı bir estettir." *Mehmet Kaplan*

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatında bir şiir dili ve üslubu olduğu gibi nesir dili ve üslubu da vardır. Divan nesrinde metni kaleme alan kişi ile birlikte seslenilen kitle dil ve üslupta belirleyici olmuştur. Geniş halk tabakasını muhatap alan metinlerde sade nesirde/üslûb-ı sâde Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere olabildiğince az yer verilmiştir. Üslûb-ı mutavassıt adlı orta nesirde az da olsa seci ve Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar kullanılmıştır. Süslü nesir/üslûb-ı müzeyyenle sanat yapma amacı güden sanatkârlar hemen her cümlede seci yapmaya çalışmışlardır. Ağdalı/üslûb-ı âli nesrinde ise Arapça ve Farsça kelimelere ilaveten lügatlerde kalmış, kullanılmayan sözcüklerle uzun tamlamalı düzyazı örnekleri vermişlerdir. Edebiyat anlayışlarını ve terbiyelerini Divan edebiyatından edinmiş olan Tanzimat edebiyatçıları yazılarında belki de farkında olmaksızın, eski nesirle benzer özellikler taşıyan yazılar kaleme almışlardır. Bu metinlerin eleştirel olanları hem dil hem de üslup bakımından birer estetik eleştiri olarak düşünülebilir. Tanzimat dönemi itibari ile mevzuya bakıldığında Namık Kemal'in tenkidî metinlerinin pek çoğu estetik özellik taşırlar. Sade dil ve kısa cümlenin gereğini vurgulamak için kaleme aldığı Lisân-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir adlı makale kendisinin algı, tavır ve tezleriyle özdeşleşmesini yansıtan bir estetik eleştiri ürünüdür. Sade dil ve kısa cümle kullanmanın gereğine değindiği makalede yazarın estetik kaygıyla hareket etmesinden ötürü metnin dili, verilen teze aykırı olarak ağdalı, cümleleri uzun, üslubu ise estetik bir boyut kazanmıştır. Bu yönlerinden ötürü de ilginç bir ironiye sahiptir. Tanzimat edebiyatında estetik eleştiri denilebilecek bir hayli metin adını anmak mümkündür. Yine Namık Kemal'in Celal Mukaddimesi, Ziya Paşa'nın Harabat mukaddimesi, siyasî eleştiriler olsa bile dil ve üslubundan dolayı estetik eleştiri sayılması gereken rüyası, Zafernâme. Benzer özelliğe sahip Tanzimat dönemi eleştirel yazılardan bahsetmek mümkündür. Yeni bir edebiyat inşa etme adına yola çıkılan ve bundan ötürü genellikle Eski edebiyatı eleştirmeyi ilke edinen Tanzimat dönemi kalemlerinin alışkanlıklarını terk edemeyişlerini aldıkları eğitim ve kültüre bağlamak doğru olacaktır.

II. Abdülhamit'in 1876'da tahta çıkmasıyla başlayan süreçte Şinasi ile başlayan Tanzimat edebiyatında bir kırılma yaşanır. Daha çok Recaizâde Mahmut Ekrem'in etkisinde gelişen bu evrede Türk tenkidi pratikten teoriye doğru bir yolda ilerler. Ekrem Bey'in bir tenkitçide bulunması gereken özellikleri sıralarken vurguladığı hususiyetler edebî eserlerin bir estetik ürün, onlar hakkında değerlendirmede bulunanların da bir estet olmasının önemini ortaya koyar: "İhâta-i külliye, Nazar-ı hakîmâne, Sür'at-i intikal, Tabî'at-ı şâirâne, Kudret-i kalemiyye, Hüsn-i üslûb, Teşhis-i bedâyi', dikkat-i temyîz, zarâfet-i efkâr ve rikkât-i hiss gibi vehbî ve kesbî mezyyât-ı âliyyeyi cami olanlar.." (Sazyek, Bayındır 2014: 27) Recaizade Mahmut

Ekrem'in bir münekkit ve dolayısıyla tenkit hakkındaki bu bakış açısı, kendisinin etkisinde bir araya gelen Servet-i Fünûn topluluğu için de hareket noktası olur.

Tevfik Fikret

Estetik eleştirisi nedir, nasıl yapılır; onu diğer eleştiri biçimlerinden ayıran özellikleri nelerdir ve sınırları nasıl belirlenir türünden sorular günümüzde dahi tam anlamıyla cevaplarını bulamamıştır. Bu soruların yanıtsız kalmasının en önemli nedeni malzemesi olan dildir. Dil önemli bir ileti aracı olmakla birlikte maksadı iletmede kifayetsiz kalabilir. Bu durum ise edebiyatın zaafına yol açan nedenler içinde sayılmalıdır. Edebiyat eleştirisini edebî ya da estetik olarak adlandırmanın belirleyicisi dil ve kullanım biçimi olan üsluptur. Dil ve üslup dönemlere ve kişilere bağlı olarak değişiklik gösterir. Estetik algı, tavır ve özdeşleşme (emphaty) ile doğrudan ilişkili bir olgudur. (Tunalı- 2012: 34- 42) Edebî metne estetik algıyla yaklaşmanın ve bu algıya göre metinle özdeşleşmenin eleştiriye estetik bir boyut kattığı düşünülebilir. Dolayısıyla günümüze değin süren edebî eleştirilerin önemli bir kısmını estetik eleştiri olarak kabul etmek gerekecektir. Tanzimat ve Servet-i Fünûn tenkidi bu bağlamda kaleme alınmışlardır.

Hayatının her aşamasında güzeli ilke edinen Tevfik Fikret, mutlak mükemmeliyetçi bir sanatkârdır. Edebiyatı kendi algılarına bağlı duyumsayan Sis şairinin bu yönü için Mehmet Kaplan, "Fikret, kendi duygularına çok bağlı, dünyayı onların arkasından gören adamdır." (Kaplan 1987: 194) ibarelerini kullanır. Onun estetik eleştirisinin arka planında yaratılışı ve bakış açısı/algısı yatmaktadır. Şiirlerindeki biçim hassasiyetine eşlik eden musikiyi sadece şiir anlayışıyla düşünmek yerine, şairliğini besleyen estetik kimliğiyle birlikte ele almak gerekir. Hattı çok güzeldir, nitekim Halûk'un Defteri'ni kendi el yazısıyla yayımlar. Resim yapma yeteneğine sahiptir, çocukluğunda başlayan resim ilgisi süreklilik göstermiş; usta bir ressam kabul edilmese bile ardında bir sergi açacak ölçüde sanatsal tablolar bırakmıştır. (Şahin 2002: 54) Resim sanatı ile şiirleri arasında konu bakımından Resim Yaparken gibi bazı şiirlerinde doğrudan ilgi olmakla birlikte, şiirindeki tabiat betimlemelerine ve gözlemlerine ressam bakışı doğrudan yansımıştır.

Sühâ ve Pervîn

Sizinle ben o mükedder, o solgun eşcârın

Adım adım uzanan ra'şe-i zılâlinde

Birer hayâlet-i pûşîde-çehre hâlinde

Gezip dolaşlmalıyız; nâgehân bu esnâda

Güneş gurub ederek tâ uzakta, tenhâda

Fısıldaşan iki serv-i siyaha son leme'ât

Sükûn içinde verirken bir ısfirâr-ı memat...(Tevfik Fikret 2007: 10)

Türk şiirinde yapmaya çalıştığını yenilikleri de estetik kimliğiyle ilişkilendirmek mümkündür. Tevfik Fikret'in, görsel olana verdiği önem, şiirine biçim bakımından da yansımıştır. Ressam-şair kimliğiyle edebiyatımızda yer edindiği yıllar, resim ve şiir ilişkisinin kurulduğu dönemdir, tablolar altına şiirler yazılmaktadır. Öte yandan ondokuzuncu yüzyılın son çeyreği güzel sanatlara ilginin arttığı, Sanayi-i Nefise'nin açıldığı ünlü Türk ressamlarının yetiştiği, sanat açısından dolu bir çeyrek asırdır. Yerli gayr-i Müslimlerin etkisi veya

Avrupa'dan gelen tiyatro, dans vb. etkinlikler, dönem gençliğinin özellikle de Batılı yaşamı benimseyenlerin ilgi odağı olmuştur. Sanatın pek çok dalına ilgi, bu devrin Batılı düşünceye ve yaşam algısına sahip gençleri olan Servet-i Fünûn topluluğu sanatçıları da dönemin sanat zenginliğinden nasiplenmişlerdir. Mehmet Kaplan, Servet-i Fünûn mensuplarının sanata ilgilerini dönemin yanında millî ve dinî konulara ilgisizlikleriyle ilişkili bulur: "Yaşadıkları devir ve aldıkları terbiye icabı, dinî ve içtimaî duygulardan çok estetik bir hayat görüşüne sahip olan Servet-i Fünûncular, bütün güzel sanatlarla beraber musikiyi de başlıca zevk ve saadet kaynaklarından biri yapmışlardır. Sanat onlar için hayatın yerini tutan, hayattan daha güzel ve ulvi bir varlıktır. Bundan dolayı bu neslin eserleri hem estetik düşünce, hem de estetik meziyetleri bakımından daha önceki nesillerinkinden çok üstündür." (Kaplan 1956: 48)

Servet-i Fünûn edebiyatının oluşumunda Recaizâde Mahmut Ekrem'in rolü olmakla birlikte topluluğa daha sonraki süreçte yön veren Tevfik Fikret'tir. Topluluğa yöneltilen eleştirilere duyarlı kalan Fikret, kaleme aldığı edebî yazıların pek çoğunu, şair ve yazar arkadaşlarını savunmak, bir yönüyle lideri bulunduğu Servet-i Fünûn topluluğunun edebiyat anlayışını sahiplenme adına kaleme almıştır. Ancak o, topluluğun tenkitçileri olan Ahmet Şuayp ve Hüseyin Cahit gibi Batılı eleştirmenlere öykünen şekilde eleştirel yazılar kaleme alır. Daha çok öznel, izlenimci özellikler içeren estetik boyutlu yazılarla okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Musahebe-i Edebiyye ve Hafta-i Edebî başlıkları altında yazdıkları birer eleştirel denemedirler. "Şu musâhebe ne lezzetli şeydir!.. Bakın, konuşa konuşa nerelere kadar çıktık. Şöhret-i kalemiyye eshâbının hiçbir zaman ifşâsına râzı olmayacakları hakayık-ı tahririyyeyi böyle bî-pervâ ortaya döküvermek de iyi değildir ammâ zararı yok…" (Parlatır 1993: 45) ibareleriyle dile getirir. Denemenin yazara tanıdığı olanaklarla ifade edilen eleştiriler, sanatçının içinden geldiği gibi, doğal biçimde kalemini kullanmasını sağlar. Dolayısıyla kuralları olan ya da sınırları çizilmiş eleştiri kuramları bu tür yazılarda söz konusu değildir. Fransız tenkidine ve özellikle Hippolyte Taine'in muhit, ırk ve ana dayalı Servet-i Fünûn eleştirmenleri, Ahmet Şuayp ve Hüseyin Cahit'in tenkitlerinin aksine fıtratının ve zevklerinin peşinde olan Fikret, öznel bir eleştiriyi benimser. Onun eleştirel yazılarında belirleyici olan daha çok estetik zevkidir. Dolayısıyla eleştirilerinde nesnel bir tutumdan uzak durmuştur, çünkü ona göre 'bîtaraf olma', özellikle edebiyatta olanaksızdır: "… Bir münekkid âsâr-ı san'atın güzel yahut çirkin olduğunu takdir için vâkı'â birtakım kava'id-i muayyeneye mürâca'at edecektir, fakat takdirâtında hâkim olan yine kendi zevki, kendi kanâ'atı kendi şahsiyetidir…. Hâsılı edebiyatta bî-taraf olmak, ama kelimenin bütün kuvvet-i ma'nâsıyla bî-taraf olmak mümkün değildir. Biz 'tarafgirlik' sözünü galiba 'garazkârlık' yerinde kullandığımız için bu yanlışlıklara düşüyoruz. Şu halde bir muharrire 'bî-taraf ol' dememeliyiz, 'garazkâr olma' demeliyiz… bir muharrir için 'bî-taraf' demekle 'mesleksiz', 'maksadsız', 'fikirsiz' demek arasında hükmen hiçbir fark yoktur." (Parlatır 1993: 170)

Bu makalede Tevfik Fikret'in daha çok Servet-i Fünûn edebiyatının bir arada olduğu 1896-1901 yıllarında yazdığı dil ve edebiyat üzerine metinler üzerinde durulacaktır. Topluluğun birlikte olduğu bu dönemde Fikret'in değindiği mevzuların önemli bir kısmı Edebiyât-ı Cedîde'nin sanat anlayışını ortaya koymak ve bu edebiyatı savunma boyutludurlar. Herbirini estetik eleştiri olarak değerlendirmek gereken bu edebî eleştirilerde sohbet üslubu vardır. Bu nedenle yazdıklarının bir kısmına 'mühasebe' başlığını vermesi yerinde bir adlandırmadır. Kendi sanatkâr kişiliğine ve kalemine uygun bu üslubun Batı'daki karşılığına değinir ve bu edebî sohbetlerin Batı edebiyatında bulunması onu memnun eder: "Garb üdebasının 'Etude litte'raire' nam-ı umumisini verdikleri o yoldaki tedkikât-ı vâsi'a muhasebe dairesine pek de

sığar mı bilemeyiz. Avrupa'da bu gibi tedkîkât ve neşriyâtın ne derece terakki ve tevessü etmiş olduğunu söylemeğe hacet yoktur, fakat orada dahi 'Causerie' ünvanıyla yazılan şeyler 'şundan, bundan!' tabiriyle masadak olacak surette mütenevvi ve muhtelif ve ekseriya yazıldığı zaman ile bir münasebet-i mahsûsayı hâ'iz hürde mebâhistir." (Parlatır 1993: 8) 'Etüdler, kritikler' Batı'da karşılığı bulunan bu edebî sohbetlerin bir benzerini belki de kendisinin "ekseriya yazıldığı zaman ile bir münasebet-i mahsûsayı hâ'iz hürde mebâhistir" adlandırmasından öte yazdıkları birer estetik eleştiri örnekleridir. Hem Musâhebe-i Edebiyye'lerinde hem de Hafta-i Edebî'lerde sıkça karşılaşılan "Bir de efendim… Evet: Kimler yazıyor acaba? – Bilemem: Çünkü… – Güzel!..." kullanılan sohbet ifadeleri okuyucuda kendisine hitap ediliyor izlenimi bırakır..

Tevfik Fikret'e göre tenkit sohbet havasında olmalı, okuyucuya malumatfüruş edasıyla sunulmamalıdır. Bu anlayış onu eleştiriye daha çok öznel ve estetik bir tarzı yakıştırdığı söylenebilir: "İtikâdımca bir musâhabe tertibi için kimsenin bilmediği, kimsenin bilemeyeceği bir meseleyi bulup ortaya koymak, mutlaka bir yenilik, mutlaka bir hâriku'l-âdelik göstermek farz değildir; fakat tertîb olunan musâhabeden behemehâl bir istifâde-i ciddiye ve cedide hâsıl olması muktezâsıdır… Meselâ: Eski yeni üdebâ ve şu'arâmızın külliyât-ı âsâr-ı kalemiyyesi yahut bunlardan bir tanesi hakkında- fakat: 'Falân şairdir, oh ne büyük şâirdir! Bakınız şu beyitlere…' tarzında ilân-ı hayret etmek değil… tedkikât ve beyân-ı mütâla'ât eylemek; yeni çıkan bir eser-i nefîs-i edebinin ashâb-ı tabî'at ve san'at arasında suret-i telâkkî ve derece-i makbûlliyetini, bu makbûliyyetin ne gibi meziyetlerden ileri geldiğini… mebâhisten her biri gayet fâ'ideli, gayet esâslı bir musâhabe-i edebiyye zemini teşkil edebilir." (Parlatır 1993: 4-5)

Servet-i Fünûn döneminde derginin kalemlerine yöneltilen eleştirilerin hemen hepsi Eski ya da mutavassıt bir edebiyat anlayışı savunanlarca yapılmıştır. Yeni edebiyat adına yapılan eleştirilerin çoğu edebî dayanaktan yoksundurlar. Bu durum hem eleştirinin konu bazında seviyesini hem de yapılma biçimine zarar verir. Böylece Fikret'in de onaylamadığı cevaplar verilerek ortaya 'garazkâr' üsluba sahip bir tenkit çıkar. "Tenkîdâtımız umumiyetle dargın çehrelidir, mizâh-âmiz, hande-engiz olanlarında bile bir garaz hissetmek mümkündür… Maamâfih ciddi bir münekkid zuhur etse de vazîfesinin bütün müşkilâtını, etrafın bütün izâcât ve it'âbâtını göze aldırarak mukaddemane musırrâne ta'kîb-i maksada himmet etse içimizde biraz söz anlayanları olsun tenkidde ciddiyet tasavvuruna alıştırmış olur. Bu şimdilik ba'îd bir ihtimâl olmakla beraber sanırım ki muhâl değil… Bizde münekkidlik her türlü avârız ve mevâni'den, her türlü yorgunluktan sarf-ı nazar âsâr-ı intikâd edilen zevât hakkında nâ-hak yere câlib-i ta'rîz olmaktan da hâli değildir." (Parlatır 1993: 214-215) Fikret'in bu şikâyetinden uzak bir münekkitten bahsetmek gerekecektir: Ahmet Şuayp. Fransız tenkidine ve özellikle de Hippolyte Taine'in muhit, ırk ve ana dayalı nesnel eleştirisine yakın, kimi zaman bu eleştiri biçimini eksik bulup nazarî görüşler ileri süren Hayat ve Kitaplar yazarını Fikret'in dil ve edebiyat yazılarında anmayışı bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eskiden Şairlerimiz Vardı Şiirimiz Yoktu

Şinasi ile başlayan Yeni edebiyatın, şiir alanının pratik kısmı Abdülhak Hamit, teorik boyutu ise Recaizâde Mahmut Ekrem tamamlanır. Edebiyat-ı Cedide topluluğunun örnek aldığı, Hoca nazarıyla baktığı bu sanatkârlardan özellikle Ekrem Bey'in Tevfik Fikret üzerindeki etkisinin izleri dil ve edebiyat yazılarında kolaylıkla takip edilebilir. Onun teorik olarak gösterdiği edebî yolda ilerlemesi ve teklifiyle de Servet-i Fünûn dergisinin yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenmesi önemlidir. Fikret, liderliğini üstlendiği bu edebî toplulukta görevini beş yıl eksiksiz sürdürmüştür. Bu nedenle o zaman için hız kesmeyen eski- yeni çatışmasında inandığı

Yeni edebiyat tarafında olmayı tercih etmiş, Namık Kemal ile başlayan Klasik edebiyatı aleyhtarlığına kendisi de katılmıştır. Bunda dönem itibari ile Yeni edebiyatın önemli temsili olan bir derginin başında bulunması rol oynadığı gibi, Divan şiirini eleştirirken Servet-i Fünûn şiirini ve genel olarak Yeni edebiyatının değerini vurgulama çabasının da etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü o yıllarda eleştiri Eski'den Yeni olana yönelik yapılırken Fikret'in Eski edebiyat şairlerini ya da Eski'ye öykünenleri eleştirmesi bu tespiti doğrulamaktadır. Taklit, yanlış vezin algısı ve kafiyeperestlik onun Eski edebiyatı yererken kullandığı argümanlardır: "Hep tanzîr ve taklîd neticesi değil midir ki en çok edebiyat ile iştigâl etmiş bir kavmin beş altı asırdan beri toplanıp gelen âsâr-ı şi'riyyesi içinde küçük büyük üç beş cild divân istisna edildiği halde kalanlar o cevâhir-i san'at ve ma'rifetin – kimi parlakça, kimi pek donuk- birer sahte numûnesi olmak şa'ibesinden kurtulamamış." (Parlatır 1993: 4)

Tevfik Fikret'in Eski edebiyata karşı oluşu bir genelleme içermemektedir. Nitekim Âveng-i Tesâvir'de portresini sunduğu Fuzûlî, Nef'î ve Nedim'e olan ilgisini, olumlu anlamda Musahabe-i Edebiyye ve Hafta-i Edebî'lerinde devam ettirmiştir. Şiirini takdir ettiği Fuzûlî'ye karşı sevgi beslemekle birlikte Eski edebiyatın devamı olarak düşündüğü Ziya Paşa'ya, bir şitâiyyesinden hareketle yoğun eleştirilerde bulunur ve bu manzumeden hareketle Klasik Türk şiirini eleştirir:

"Döner her bir şerer bir âhter-i efserde endâma

Vezan oldukça sarsar kürre-i âteş-feşân üzre.

Eser etmez yine efsürdegî-yi bâl ü perinden

Eğer sad mihre-i top atsalar bir mâkiyan üzre

Düşünün kolu kanadı buz tutmuş bir tavuk ki üzerine yüz kere ateş ediyorsunuz, te'siri görülmüyor… şair bu mübâlâga-i bâridesiyle şiddetli bir kış mı tasvir etmiş oluyor? Hayır, zamanın gözlerini kamaştıracak parlak bir kaside yazıyor… her kafiyeye bir beyit; bir kafiye kaçırmak bir beyitlik muvaffakiyet zâyi etmek demek; artık 'mâkiyân' mı olur, 'hâkiyân' mı olur, 'eflâkiyân' mı olur…; hangisini eline geçirse kolunu kanadını bağlayıp mermî-i âmâl-i nükte-perdâzisine amaç edecek… Eski şiirlerimizin hangisini ele alacak olursanız bu kafiye te'sirini bulursunuz; en güzellerinde, en samimilerinde bile o te'sirin bir eser-i gadri görülür. İşte bunu içindir ki 'eskiden şairlerimiz vardı, şiirimiz yoktu!' diyenler haklıdırlar." (Parlatır 1993: 192-193)

Eski edebiyat taraftarları, özellikle Muallim Naci'nin ölümünden sonra güçlü bir şaire sahip olamayışlarından ötürü, Yeni edebiyatın Abdülhak Hamit ve Cenap Şehabettin gibi güçlü şairleri karşısında iyiden iyiye zayıflamışlardır. Lider ve kabiliyet yoksunluğu, bu edebiyatın zayıf taraftarlarını açık hedef haline getirmiştir.

Edebiyatımız ve Dil…

Şiir ve edebiyat anlayışlarıyla Türk edebiyatında yol açıcı olduklarını belirten Tevfik Fikret, yeni bir soluk olduklarını ifade eder. Divan edebiyatının önemli şairlerinin mirasının yanında, bir önceki neslin edebiyat mirasına sahip olduklarını düşünür. Ancak, temellük ettikleri Yeni Türk edebiyatı geleneğine asıl kendilerinin katkı sağladıklarını söylemekten kaçınmaz: "Vâkı'a çalışıyoruz, bir şeyle yapıyoruz; fakat yaptıklarımız kâfi midir? Bunlarla bizim edebiyatta ne yapmak istediğimize… hükm edilebilir mi?… Mâdemki bu yolda yürüyen biziz, rehberlerimiz kimler, neler olduğunu elbette herkesten iyi bizim bilmemiz iktizâ eder: Ta'lim-i

Edebiyyât'ın, Eşber'lerin Tezer'lerin, Zemzemeler'in, Sahrâ'ların Makber'lerin… hatta Sergüzeşt'lerin, Küçük Şeyler'in nasıl bir delâlet-i gâlibane ile önümüzde yürüdüğünü biz herkesten iyi, pek iyi biliriz. Bu yolu herkesten iyi ta'kip etmiş olmak muvaffakiyeti de bize mükâfat olarak kifâyet eder. Biz bununla müftehir olmuş oluruz…" (Parlatır 1993: 74) Edebiyât-ı Cedide yazar ve şairleri bir grup olarak eser verdikleri beş yıl içinde bir kaç önemli eleştiri ile karşılaşmışlardır ki onlardan birisi bir araya gelmelerine vesile olmuştur: Abes-Muktebes. Bu münakaşa ile birlikte Dekadanlar tartışması da en fazla öne çıkanlardandır. Fakat yöneltilen olumsuz eleştirilerin onları inandıkları yoldan ayırmadığını Fikret şu sözlerle dile getirir: "Evet, bir iddi'âda bulunulabilir, denilebilir ki: âbâ-yı edebimize hayrü'l-halef olduk; onların te'sis ettikleri tarîk-i terakkide ilerlemeğe çalıştık; başkalarının adımlarımızı çevirmek, hiç olmazsa bulunduğu noktada alıkoymak, durdurmak için bağırıp çalışmalarına ehemmiyet vermedik, vermiyoruz, yolumuzun üzerinde işimize yarayacak zarif ve nefis ne bulursak toplayarak arasına kendi sermâye-i fitrîmizden de bir şeyler, çok şeyler karıştırarak getirip ortaya koyuyoruz bunları yeni bulanlar, bunlardan mahzûz olanlar da var… İşte bu bizim için kâfi." (Parlatır 1993: 74)

Servet-i Fünûn topluluğu kendilerine özgü bir edebiyat dili oluştururlar. Bu dil tesadüfe bağlı olmayan, bilinçli tercih edilen ve geliştirilen bir dil anlayışıdır. Zira Şinasi ve Namık Kemal ile başlayan dilde sadeleşme temayülü ve çabası Ekrem ve Hamit neslince kesintiye uğratılmıştır. Edebiyat-ı Cedide kalemleri dili rehber edindikleri sanatçıların dil seviyesinden bir ileriye taşıyarak kendilerine özgü sayılabilecek bir vücuda getirirler. Estetizmi ölçü edinen, dolayısıyla da yapay bir hal alan bu dil döneminde bir hayli eleştiri alır. Bundan ötürü Tevfik Fikret bu eleştirilere cevap verme durumunda kalır ve kullandıkları dilin aslında dönemin edebiyat dili olduğunu belirtir: "Şimdilik gittikçe parlayan, hiç sönmeyen bir şey varsa edebiyatımızdır. Ne derse densin, bugün gerek lisanımız gerek edebiyatımız şâibe-i tedenniden külliyen masun bulunuyor. Mamafih birçok taraflardan ileri sürülen fikirler bu iddiâ-yı naçize tamamıyle nakîzdir, varsın olsun, arada nâ-kabil nakz ve tağyir bir hakikat var ki şudur: her şekl-i terakkî bir nazar-ı mübtedi ve sathi önünde tedenniye müşâbihdir. Bu müşâbehet zaman ile za'il olur… öyle ise şu feryâd nedir: - Lisân bozuluyor… Yazdıkları anlaşılmıyor… Bozulan anlaşılmayan hangi lisandır, bilmiyoruz; ya bu feryâdı edenler bizden başka bir dil kullanmıyorlar ki!.." (Parlatır 1993: 73- 74)

Tevfik Fikret dil ve edebiyat yazılarında okuyucu karşısına sıklıkla şiir üzerine düşünen bir şair kimliğiyle çıkar. Cenap Şehabettin gibi Batı şiiri enstantaneli nazariyelerden daha çok hocası Recaizâde Ekrem Bey'in dile getirmiş olduğu şiir sanatına yakın edebî görüşler ileri sürer. Musahâbe-i Edebiyye ve Hafta-i Edebî'lerde daha çok bu türden, şiir dili ve sanatını içeren yazılarla karşılaşılır. "Lisân-ı şi'r, lisân-ı tahassüs, lisân-ı rûhtur. İfâdemizi ruhumuzun temâyülât-ı bedâyi-perestâne ve teheyycât- hakayık-cûyânesine tatbik eder, kalemimizi kalbimize rabteylersek lisân-ı şi'r ile ifâde-i merâm etmiş oluruz; söylediğimiz şeyler şiir olmasa bile şâirâne olur."(Parlatır 1993: 24) Bir yönüyle mensur şiire kapı aralayan bu ifadeler Tevfik Fikret'in nazariyeci kimliğine ışık tutar. Ruh ve dilin ve somut ifadesi olan edebî metin üzerine şairin söyledikleri edebiyatın kendisini için kaynağı ile vardığı son noktanın aynı olduğunu imler. Şiiri 'lisân-ı rûh' biçiminde özetleyerek şiir dilini yok saymanın edebiyatı öldürmekle bir sayar: "Evet, mazmun olsun mensûr olsun, şiirin kendine has bir lisânı, bir tavr-ı bedî-i beyânı vardır; rûh onu söyletir, rûh dinler, rûh anlar… şiir ka'ide-şiken değildir. Bazen evc-i a'lâ-yı me'âniye su'ûd için ka'ideyi bir tarafa bırakır; lâkin hiçbir vakit onu pây-mâl-i tahrîb etmek istemez!" (Parlatır 1993: 28) Abdülhak Hamit, Ekrem Bey ve Samipaşazade Sezai

nesliyle başlayan ve Yeni edebiyatta estetizmi ilke edinen anlayış sistematiğine Edebiyat-ı Cedide ile kavuşur. Artık edebiyatın her şubesinde kullanılan dilden üsluba değin pek çok hususta bir seviyenin yakalandığını Fikret dili örnek göstererek açıklamaya çalışır: "Şüphe yok ki şu son zamanlarda lisân-ı şiirimize büyük bir vüs'at geldi. Bu gün nazmımız, kuyûd-i tab'iyyesi içinde, nesrimizle baş başa gidemese bile ondan geri kalmıyor." (Parlatır 1993: 182)

Tanzimat sonrası Türk şiirinde veznin sınırlarını zorlayan ve hatta kurallarını altüst eden şair, Abdülhak Hamit Tarhan'dır. "Her mevzun ve mukaffa lakırdı şiir olmak lazım gelmez. Her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi" diyen Ekrem Bey'in vezin ve kafiye hakkında yol gösterici beyanatını kriter edinen Servet-i Fünûn şairleri vezin konusunda Hamit ve Ekrem Bey'in izinde olmuşlardır. Tevfik Fikret özellikle Musahâbe-i Edebiyye'lerinde yer yer vezin bahsine değinerek, şiirin önemli bir biçim unsuru olarak gördüğü vezin üzerine teorik görüşler ileri sürer. Ona göre şiirde önemli olanın konuya ve mevzunun seyrine veznin eşlik etmesidir: "…lisân-ı şi'r denildiği zaman mutlaka kelâm-ı mevzûn anlaşılmak iktizâ etmez… Bir neşîdede mevzû'un tabî'atına göre vezin intihâbı evzândan bir kaçının aynı manzumede mezc ve te'lifi ve kabil-i takti ve tefrik olan vezinlerin bir iki parçaya ayrılarak isti'mâli gibi meseleler burada zikre şâyân şeyler ise de onlardan…" (Parlatır 1993: 25) Öte yandan ölçü konusunda şairin özgür olma düşüncesi Ekrem Bey'in bütün Yeni edebiyat taraftarları gibi Servet-i Fünûn şairlerine de bir ders ve tavsiyesidir. Buna bağlı olarak serbest müstezatı anjambmanlarla daha da ileriye taşımalarını, sonnet gibi Fransız nazım şekillerini denemelerini geleneğin sınırlarından çıkışlarına bağlamak mümkündür. Fikret ölçü için: "Mevzûn yazmak için mutlaka aruz okumağa hâcet yoktur, şiir söylemek için mevzun yazmağa ihtiyaç olmadığı gibi… Demem ki vezinlerle hiç meşgul olmayalım. Bilâkis, bunları tedkîk edelim… Meselâ anlayalım ki evzânın hangisi daha rakîk, daha sâf, daha sâde, daha hafif, daha şûh, daha mest, daha raksân ve hevâyî… daha mü'essir, daha ciddî… bakalım hangi vezin hangi zeminlere daha muvafık düşecek… Hangi şiir hangi vezne tatbîkan söylenirse tabî'iyyetini, samimiyetini, rûhunu muhâfaza edecek." (Parlatır 1993: 52- 53) der.

Türk edebiyat tarihinde Servet-i Fünûn edebiyatı pek çok açıdan özel bir yere sahiptir. Bu edebiyatı farklı kılan kısa zamanda özellikle roman ve şiir sanatı alanında önemli bir aşama kaydetmeleridir. Doğal olarak bu seviyeyi yakalamalarında kendilerine özgü oluşları önemlidir. Dil konusunda seçkinci ve artistik tavırları, şiirde vezin kullanımındaki serbest tutumları onları farklı kılan özellikleridir.

Pratik Tenkitler...

Tevfik Fikret, dil ve edebiyat yazılarında genellikle edebî metinlerden veya mevzulardan hareketle teorik düzlemde çoğu zaman Servet-i Fünûn edebiyatının edebî ve estetik algısına dayalı yazılar kaleme alır. Bunların dışında kalanlarda ise yazar ve şairleri konu edinerek onların sanatını değerlendirir. Bu bağlamda Âveng-i Tesâvîr'de Cenap Şehabettin'i vasıflandırdığı, onun için dile getirdiği olumlu izlenimleri eleştirel yazılarında da karşımıza çıkar. Cenâb başlıklı şiirinde bu şairin şiir yeteneği hakkında kanaatlerini dil ve edebiyat üzerine kaleme aldıklarında da okuruz. "İbdâ-perver… Evet, Cenâb'ın mâhiyyet-i dehâ-yı şâ'irânesini ta'rif için bulunabilen vasıfların en muvâfıkı bence budur. Şu bir seneden beri şiirimizin teceddüd-i âhenginde bir te'sir-i beliği görülen elhân-ı edebiyyeden ekseri 'Cenâb Şehabeddin' imzası altında intişâr etti. 'Sâ'ât-i semen-fâm' terkibi de hariç olmak üzere Cenâb'ın müvellidât-ı fikr ve kalemi olan elfâz ve terâkib o tabî'ât-ı güzide tarafından birer mahfaza-i şiir içinde lisân-ı edebîmize ihdâ edilmiş cevâhirlerdir ki başka hiç bir hizmet-i marifeti olmasa yalnız

bunlardan dolayı edebiyatımız kendisine müteşekkir olmak lâzım gelir. Hâlbuki onun daha ne ciddî hizmetleri, daha ne büyük fazîletleri var: fazâ'ilinin en büyüğü eserlerinin haksız haksız mu'âhazâta uğradığını gördüğü halde müte'essir olmamak, meslek-i muhtâr ve müstahseninde zerrece inhirâf göstermemek derecesinde mekânet-i ahlâka mâlik olması…" (Parlatır 1993: 238)

Cenap Şehabettin'e sadece adını başlık yaptığı yazısında değil, Hafta-i Edebî'lerde de yer verir. Bu yazı dizisinin altıncısında kış vesilesi ile değindiği Elhân-ı Şitâ şiirinden hareketle Tevfik Fikret, Elhân-ı Şitâ'yı ve Cenap Şehabettin'i dönem itibari ile Eski şiirimizin önemli temsilcisi olan Ziya Paşa ve Divan şiiriyle kıyaslar: "Evet, yoksul zavallı edebiyat! Yoksul bîçâre şi'r-i Osmânî! Cenâb'ın şu tasvir-i üstâdânesi ile mukayese edilecek, tartılabilecek kaç gevher-i edebimiz var? İşte divânlar; şimdiye kadar kaç şâirimizin hangi şitâiyelerini okumuşsunuzdur ki, lafzıyla, ma'nâsıyla Cenâb'ın bu şiiri kadar ruhunuza te'sir etmiş olsun…" (Parlatır 1993: 191)

Tanzimat edebiyatının ikinci nesli ile Servet-i Fünûn edebiyatı birbirinin devamı gibidirler. Edebiyat anlayışındaki ortak zevk ve duyuşlarına ilave olarak dönemin sosyo-politik yapısının iki neslin edebiyat anlayışlarındaki benzerlikte etkili olmuştur. Bu gerçekten hareketle kimi edebiyat araştırmacıları Tanzimat edebiyatının 1976 sonrasından başlayarak Servet-i Fünûn'u da içine alan ve 1908, II. Meşrutiyet'e kadar olan evre için II. Abdülhamit Dönemi Türk edebiyatı adlandırmasını tercih ederler. (Okay 1990: 11) Bu dönem edebiyatının meydana gelmesinde devrin Fransız ve genel olarak Avrupa edebiyatları ile birlikte II. Abdülhamit idaresi etkili olur. Böylece 'romantik ve büyük ihtiraslar'a sahip bir edebiyat anlayışı benimsenir. Bu edebiyat anlayışındaki yakınlık, beraberinde dostluk, hoca- talebe ya da yaşa bağlı bir hürmeti de beraberinde getirmiştir. Tevfik Fikret, dil ve edebiyat üzerine kaleme aldığı yazılarında bu ilişkilerin uzantısı sayılabilecek birçok kişiye ve eserlerine değinmiştir. Recaizâde Mahmut Ekrem ve Samipaşazade Sezai onlardan bazılarıdır. 'Sami Paşa-zâde Sezâî Bey' başlığıyla yayımladığı yazıda Tevfik Fikret, Sergüzeşt yazarının edebiyatın bireysel olduğuna dair görüşünü kaydederek '…kendilerine mahsûs bir mekteb-i âlî-i edebin mu'allim-i yektâ-belâgatı oldukları da bizce şüphesizdir.' diye tavsif ettiği Samipaşazade Sezai'nin eserleri hakkında övgü dolu görüşlerini şu şekilde dile getirir: "Kari'lerim içinde Sergüzeşt'i seve seve okumamış bir edebiyat meraklısı tasavvur edemediğim için eserin –zaten şu bendin havsala-i istî'âbına sığışması mümkün olmayan tafsil-i mâhiyet-i edebiyyesinde sarf-ı nazar ediyorum. 'Küçük Şeyler'e gelince, bunların… 'Şeffâf, hassasbî-karâr, hatta bazı cihetlerinden nâlân' bir üslub ile yazılmış bu nefis 'teşrih-i edebî' nümûnelerinin de kıymet ve ehemmiyetinden bahsetmek burada fazla bir külfet olur. Sezâî Bey bütün hilkât-i necîbe ve râkikasiyla gerek bu eserlerinde ve gerek daha evvel, daha sonra yazdığı bütün âsârında mevcuttur; en küçük bir dikkat bu âsârın beşeriyete â'id ızdırab ile müte'essir ve muzdarip bir rûh- i asîlden çıktığına hükmettirir hemen hepsinde hâkikat-i ictimâ'iyyenin bir köşesi tekmîl bedâhet-i girye fermasıyla manzûrdur." (Parlatır 1993: 241)

Tevfik Fikret, kişilik olarak "Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin." mısrasını yaşamında ilke edindiği gibi edebiyat üzerine kanaatlerinde düstur edinmiştir. Başkalarını kırma adına doğruyu söylemekten sakınmaz. Açık sözlü olmayı kendi şairliği ve şiiri için de tercih eder. Bu nedenle zaman zaman kendini ve şiirinin bazı yönlerini eleştirir. Örneğin *'Resim Yaparken'* şiirinde santimantalizmi eleştiren bir şair olarak okuyucusuna içini döker:

"Lakin zaman olur

Pek ruhsuz bulurum da beğenmem tabiati

Mutlak o gün beğenmek için hasta münfail

Bir başka çehre, giryeli bir çehre isterim

Bundandır işte şi'r olacak yere sözlerim

Ba'zan figan olur!"

Şairlik ve şiir muharriri üzerine görüşlerini dile getirdiği Hafta-i Edebî'lerin birinde bu konuya dikkat çeker ve kendi hatırasına bir özeleştiri şeklinde yaklaşarak şair ile şiir muharriri arasındaki farkı gözler önüne serer: "Matbûât âlemine gireli çok olmamıştı. Bir mecmû'a-i mevkûtede- şimdi Servet-i Fünûn'da olduğu gibi- yine şiir muharriri idim. Şiir muharriri demek şair demek değildir; mecmû'anın 'şiir' ser-levhalı kısmını yazısız bırakmaz; iktiza ettikçe resimlerin altına beşer onar mısralık vezin ve kafiye hamulesiyle isbât-ı vücûd eder bir işçi, bir matba'a müstahdemi demektir. Bir müstahdem ki vâsıta-ı hizmeti şiir gibi en gayr-ı maddî, en rûhî, en rakîk, en samîmî bir şeydir… Bazen kendine pek yabancı hisleri bile söyleyecek, san'atına pek muğâyir hatları bile çizecek, kalemine pek menfûr kelimeleri bile yazacaktır. Hasılı 'şiir' sözünden gazete sâhiplerinin anladıkları ekser kari'în-i muhteremenin de –niçin saklamalı!- kemâl-i itimâd-ı nefs ile anlamak istedikleri boşluğu dolduracaktır…" (Parlatır 1993: 199)

Özünde yeni Türk şiirinin savunuculuğunu yapan Fikret, şiirinden hareketle, naif biçimde, Servet-i Fünûn şiirini savunur. Hasta Çocuk hakkında yapılan eleştirilere polemik edasından uzak biçimde cevap vererek manzumeyi Edebiyât-ı Cedide şiiri bağlamında değerlendirir: "Affedersiniz, ey muhterem kari'ler!.. Sadedi büsbütün zâtî ve samîmî bir hissin zebunu eden şu kalem size bugün daha eğlenceli bir musâhabe yazabilirdi; fakat kusura bakmayın; müdâfa'a etmek istediği eser kendi mahsul-i hüneri olmaktan ziyâde tarz-ı cedîd-edebin bir semere-i nâ-reste-i feyzidir. Onu kendi nâmına kaydetmesi bir cür'et sayılır amma müdâfa'ası kabahat sayılamaz!" (Parlatır 1993: 21) Musahebe-i Edebiyye'lerdeki mevzuların önemli bir kısmı Servet-i Fünûn'un beyannamesi niteliğindedir. Bu yazılarda Tevfik Fikret temsil ettiği, yazı işleri müdürlüğünü üstlendiği derginin her açıdan savunuculuğunu üstlenir veya buna ihtiyaç duyar.

Türk edebiyatında Servet-i Fünûn topluluğu ölçüsünde mensubu oldukları edebiyatın kritiğini yapan bir edebî grup belki de görülmemiştir. Ahmet Şuayp'tan Ali Ekrem'e değin pek çok kalemi temsil ettikleri edebiyatı, dağılma pahasına dahi olsa eleştirmekten kaçınmamıştır. Aile içi eleştirel yaklaşımları çoğu zaman kendi içlerinde sindirmiş, eksikliklerini açık yüreklilikle ifade ederler. Bu onların özgüvenlerinin ve edebiyatlarına olan itimadın belirtisi olarak kabul edilmelidir. Tevfik Fikret'in 1 Haziran 1899'da Servet-i Fünûn dergisinde yayımladığı 'Bir Mülâhaza' başlıklı Musâhabe-i Edebiyye'de kendi edebiyatları için çok cesur ifadelerde bulunur: "Edebiyât-ı hâzıranın bütün inceliklerine, güzelliklerine, san'atlarına mukabil bir npksanı var ki telâfisi, öyle zannederim, üdebâ-yı hâzırayanasîb olmayacak… Bu bir noksandan ziyade bir hastalığa benziyor; Edebiyât-ı hazıra nâksı değil, hasta; ince, sârî bir hastalık ki kurbanının bütün urûk-ı hayâtında mündemiç; sanki hasta bizzat hastalıktır. Bazı emrâz-ı müzmine var ki musâbını yiyip bitirdikten sonra kendi onun yerine kaim olur;… bütün alâ'im-i za'af ve zevâliyle maraz… Tekmîl şiirlerimizde, hikâyelerimizde, tasvirlerimizde bir solgunluk, bir kansızlık, bir eser-i hüzâl görülüyor…" (Parlatır 1993: 131) Kendilerini eleştiri konusundaki hoşgörü, Ali Ekrem'in 'Şiirimiz' başlıklı makalesini yayımlamasını istemesine değin sürer. Ali Ekrem, topluluğun şiir anlayışı ve özellikle de şairleri hakkında eleştirel

görüşlerini kaydettiği bu yazıyı Fikret'in sansürleyerek yayımlayıp karşı bir tutum sergilemesi topluluğun dağılmasına giden süreci başlatır. Ali Ekrem makaleyi, 27 Aralık 1900 tarihinde Servet-i Fünûn dergisine muhalif olan Malumat dergisinde yayımlatır, bunun üzerine Cenap Şehabettin 'Müntekid-i Hâkiki' başlıklı eleştirel bir yazı ile Ali Ekrem'e karşılık verir. Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit'in de dahil olduğu bu edebî münakaşa topluluğun son tartışması olur.

Sonuç

Servet-i Fünûn edebiyatına yöneltilen eleştirilerin başında kullandıkları dilin yanında Cenap Şehabettin ile birlikte imgeye kayan ifade biçimi gelir. Dekadanlar suçlaması bu yönlerden ötürü ortaya çıkan edebi bir münakaşadır. Tevfik Fikret derginin yazı işleri müdürü ve dolayısıyla da hamisi olması nedeniyle Edebiyat-ı Cedide sanatkârlarına yöneltilen tenkitleri bir şekilde karşılama durumunda kalır.

Tevfik Fikret'in dil ve edebiyat üzerine kaleme aldığı yazılar genelde Yeni edebiyatın özelde ise Edebiyat-ı Cedide'nin sanat ve edebiyat anlayışını yansıtmaktadır. Dil ve şiir üzerine kaleme aldığı yazılarda Ekrem Bey'in ileri sürdüğü şiir nazariyelerini açımlar ve daha iyi bir şair olarak da bu konuya farklı boyutlar katar. Yazdıkları, Servet-i Fünûn edebiyatının manifestosunu yansıtan beyanlar olarak okunabilir. O zaman için Fikret'in ileri sürdüğü edebi görüşlerde bütün Edebiyat-ı Cedide sanatkârlarının birleştiğini söylemek mümkündür, buna Mai ve Siyah'ta Ahmet Cemil'in şiir üzerine söyledikleriyle Tevfik Fikret'in yazdıklarının çok yakın biçimde örtüşmesini örnek olarak göstermek mümkündür.

Edebiyat eleştirisi, eleştiri kelimesinin zihinde çağrıştırdığı anlamından dolayı genellikle olumsuz algılanır ve polemikle karıştırılır. Oysa doğrudan isimlerin ve eserlerin hedef alınmadığı sanat ve edebiyat yazılarını birer tenkidi metin olarak düşünmek gerekir.

Tevfik Fikret'in dil ve edebiyat üzerine yazdıkları salt bir edebiyat metininden ziyade okuyucusuna estetik tat veren eleştiridirler. Servet-i Fünûn dilini, eleştirel yazılarında da sürdüren Fikret, rahat bir üslup için Osmanlıcanın imkânlarını sonuna değin kullanır.

KAYNAKLAR

KAPLAN, Mehmet, (1956), "Cenab Şehabeddin'in Şiirlerinde Ses ve Musiki", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 7, Sayı: 1- 2, İstanbul, s. 45-60.

OKAY, Orhan, (1990), Tanzimat Edebiyatı, Atatürk Üniv. Fen- Edb. Fak. Yayınları, Erzurum.

PARLATIR, İsmail, (1993), Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

SAZYEK, H.; BAYINDIR, T., (2014), Takdir-i Elhân, Kudemadan Birkaç Söz, Pejmürde, Takrizat, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

Tevfik Fikret, (2007), Rübâb-ı Şikeste, (Haz. Abdullah Uçman, Hasan Akay), Çağrı Yayınları, İstanbul.